

glavna razdjelnica goranskih štokavskih ikavskih govora vodi među štokavskim govorom Liča s jedne strane, koji je uglavnom dosljedno novoštokavski, te šćakavskih govora Mrkoplja i Sungera s druge strane, u kojima se uz to opaža i snažan čakavski utjecaj. Iako se u literaturi obično navodi kako je govor Sungera isprva bio čakavski te je naknadno štokaviziran, autorica smatra da ne treba odbaciti mogućnost da govornici štokavskoga ondje bili zastupljeni i prije dolaska čakavaca u 18. st. Na to upućuje pridjevski nastavak *-on*, koji je karakterističan za pojedine štokavske govore, a u Gorskom je kotaru zabilježen samo u Sungeru.

Sedmo poglavlje knjige donosi opsežan popis konzultirane literature, a osmo transkribirane primjere govora iz triju naselja.

Knjiga je uzorna dijalektološka studija, utemeljena na ekstenzivnom poznavanju dosadašnje literature te temeljitom terenskom istraživanju. Dokumentira današnje stanje triju novoštokavskih ikavskih govora u Gorskom kotaru izloženih utjecajima širega jadranskoga areala, a dijelom i susjednih čakavskih govora. (Zanimljivo je da u analiziranim govorima nisu zabilježeni kajkavski utjecaji, što se objašnjava orijentiranošću stanovnika Liča, Mrkoplja i Sungera na obalne centre.) Za Bunjevce u Bačkoj knjiga je osobito zanimljiva jer im omogućuje uvid u jezik skupine Bunjevaca koji već 400 godina žive u drukčijem okruženju. Radi potpunijeg povlačenja paralela bilo bi poželjno kad bi i bunjevački govori u Bačkoj bili predmet jednako temeljita dijalektološkoga istraživanja.

Petar Vuković

Dušan Petronijević, *Društvo bačkih Hrvata u službi Nezavisne Državne Hrvatske*, Malo istorijsko društvo, Novi Sad, 2019.

Ova knjiga, mala po broju stranica, ne donosi mnogo novog sadržaja. Uglavnom je riječ o sadržaju pozajmljenom iz *Leksikonu podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, urednika Slavena Bačića. Međutim, ono što knjigu čini posebnom jesu nova tumačenja prošlosti bačkih Hrvata između dvaju svjetskih ratova. Malo je reći da je knjiga tendenciozna. Ona, naime, nastoji dokazati da su ukupna društvena i kulturna događanja hrvatske zajednice u Subotici 30-ih godina prošloga stoljeća samo preludij u žalosne događaje 40-ih godina prošlog stoljeća.

Iznesena tumačenja ne bi bila problematična da su dokazi jaki i brojni. Nažalost, dokazi su previše slabi i malobrojni da opravdaju tako teške inkriminacije, koje pisac tendenciozno i patetično (da upotrijebimo autorovu omiljenu riječ) iznosi protiv hrvatske

zajednice u Vojvodini. Autor je ljubitelj žanra špijunske pripovijesti, u kojem se već okušao. Međutim, on traži inspiraciju na pogrešnom mjestu. Slučaj bačkih Hrvata, koji se mogu pohvaliti svojom bogatom antifashištičkom poviješću, ne pruža materijal za knjigu inkriminacija. Da nije tako, knjiga ne bi bila tako tanka, nego bi to bio *Magnum crimen* bačkih Hrvata. Više materijala za knjigu inkriminacija autor bi pronašao da je recimo istraživao ulogu mađarske manjine u međuratnoj Jugoslaviji u špijunskoj mreži Horthyjeve Mađarske.

Mađarski prvaci su otvoreno podržali ulazak mađarskih postrojbi u Subotici i dočekali regenta Miklósa Horthyja u Subotici 1941. Narodni zastupnici dr. Dénes Strelitzky i dr. Ödön Nagy, predsjednik Mađarske čitaonice Géza Nojcsek, dr. Gyula Vereb, predsjednik mađarskog odjela Katoličkog kruga u Subotici i veleposjednik dr. Mihály Prokesch, koji je podržavao prije rata Jugoslavensku radikalnu zajednicu i Narodnu radikalnu stranku. Povratak mađarskih vlasti u Suboticu su pozdravili 1941. i pojedinci s političkog groblja: posljednji mađarski gradonačelnik Subotice Károly Biró, posljednji mađarski saborski zastupnik iz Subotice János Janiga i umirovljeni podgradonačelnik Kálmán Hoffmann.

Kao glavne krivce za „ustašizaciju“ kulturnih tokova Hrvata u Bačkoj Petronijević imenuje trojicu mladih kulturnih radnika Marka Čovića, Alekse Kokića i Ivana Kujundžića, koji su inače bili iste generacije (rođeni su 1915.). U ostatku knjige autor u ulozi „objektivnog“ suca oskudnim, nepotpunim i fabriciranim dokazima dokazuje razmjere njihove ogrešenosti o istinu, moral, pravdu, kulturu, Židove, Srbe itd.

Čović se, istini za volju, doista uključio u ustaški pokret. Zbog toga je nakon kraha NDH-zije svibnja 1945. otišao u emigraciju na Zapad, gdje je nastavio svoju književnu aktivnost. Iz njegovog poslijeratnog književnog opusa naročito je značajna knjiga *Nejugoslavenska Jugoslavija* (1975.), gdje je kritizirao beogradske vlasti, nazivajući ih nejugoslavenskim. Interesantno je da je, unatoč svojoj obojenosti, ušao u *Leksikon jugoslavenskih pisaca* (1972.), kojeg je objavila Matica srpska. Autor naravno ne uključuje u svoje razmatranje ove podatke, jer oni očito ne odgovaraju njegovoj osnovnoj koncepciji i ideji vodilji o kolektivnoj odgovornosti Hrvata u Bačkoj.

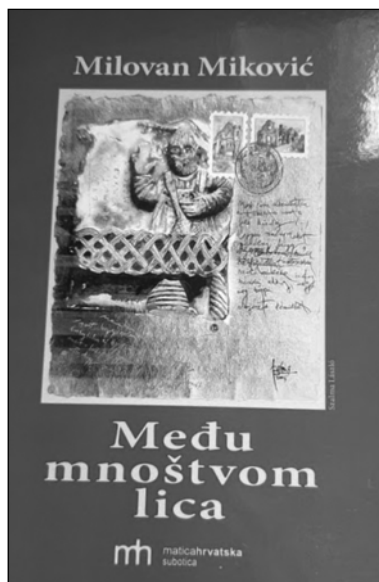
Kokić je umro prije rata, 1940. godine za vrijeme služenja vojnog roka na Cetinju, dakle prije nego se mogao dobrano ogriješiti o istinu, moral, pravdu itd. Međutim, i on, po Petronijeviću spada u kategoriju ljudi koji su se ogriješili o istinu, moral, pravdu itd., jer je, navodno, i on bio povezan s ustaškim pokretom, koji se u Kraljevini Jugoslaviji okupljao oko *Hrvatskog naroda* Mile Budaka.

Kujundžić je sudjelovao u Travanjskom ratu 1941. kao vojni svećenik Pottiske divizije. Dospio je u zarobljenički logor u Doboju. Po oslobođenju se preko NDH-zije vratio u Suboticu, iz koje se uslijed rigoroznog okupacijskog režima morao skloniti. U listopadu 1941. je otišao u Zagreb, gdje je našao službu u Društvu sv. Jeronima. U Suboticu se vratio tek 1943., nakon otopljanja odnosa okupacijskog režima prema hrvatskim prvacima u Bačkoj. Prije nje ga na svoje položaje su se vratili Lajčo Budanović (župe sv. Terezije Avilske) i Blaško Rajić (župa sv. Roka). Poslije rata je zbog otvorenog protivljenja novom

poretku osuđen na osnovu fabriciranih dokaza na izdržavanje deset godina zatvora. U obrazloženju njegove presude piše da se za vrijeme rata povezao s njemačkim obavještajnim službama a poslije rata organizirao ustanak protiv vlasti. Iako Petronijević kao povjesničar zna koliko su komunistički sudovi bili „objektivni“ poslije rata, naročito u Srbiji gdje su izricali smrtne presude ne samo svojim poraženim rojalističkim takmacima, nego i neistomišljenicima iz redova građanske inteligencije (samo zato što su se prihvatili uloge „vražjeg odvjetnika“, odnosno obrane političkih osuđenika), on im ipak u slučaju protiv Kujundžića potpuno neobjektivno i tendenciozno poklanja punu vjeru. Međutim, potpuno je jasno zašto: U suprotnom, ne bi imao materijal za svoj spis, koji prije pripada žanru špijunske pripovijesti, nego povijesti.

Ova veoma neoriginalna knjiga puna znanstvene fantastike i teorija zavjere teško nalazi put do naše čitateljske publike prije svega zbog svoje anakrone prirode. Ovaj prikaz joj jamačno neće dati priželjkivanu reklamu, jer loša knjiga ostaje nezapažena i nikakva kritika joj ne može dati publicitet. Da je objavljena prije 30 godina, u vrijeme kada su bili čitani *Pacovski kanali* Johna Loftusa i Marka Aronsa, možda bi privukla pažnju javnosti. Međutim, u lakog života bez teških misli, ona se teško probija. Ovdje je mogla zaintrigirati samo ljubitelje teorija zavjera i znanstvene fantastike.

Vladimir Nimčević

Milovan Miković, *Među mnoštvom lica* : o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću, Matica hrvatska, Subotica 2019, 628. str.

Možda bi prikaz knjige Milovana Mikovića, o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću, mogao početi autorovim kratkim završetkom naslovljenim „Preostatak“ (str. 617) u kojem pojašnjava kako je „bilo teže no što se činilo da bi moglo biti, uspostavljavajući koliko-toliko pregledan pa i usustavljen izbor hrvatskih pjesničkih glasova tijekom izrade ove ne baš ni antologije, a ne ni samo repetitorija stihova“. Tijekom izrade knjige računao je s razlikama „u stanovitoj mjeri povezujući generacijsku (ne)pripadnost i prostornu razvedenost, poetičku raznovrsnost i nesvodive pjesničke strategije“ zastupljenih pjesnika.